

HORNELEN

- spørsmål og svar om
verknader av vern

Tore Larsen, SFVL

Statsforvaltaren i Vestland

27.9.2023

Kvifor vern av Hornelen?

Stortingsmelding 14 (2015-16) *Natur for livet*

Supplerande vern; nasjonal plan for å bøte på manglane i eksisterande naturvernområde (regionar, landskap og naturtypar som er dårleg representerte)

- Kystnatur er sterkt underrepresentert i dei store verneområda, særleg i Sør-Noreg. Av nasjonalparkane er Folgefonna i Hardanger den vestlegaste.
- Hornelen-halvøya ligg i eit relativt urøyrd kystområde med særprega fjellformasjonar og stor landskapsverdi. Bremangerlandet er del av den uvanlege landskapsforma platåkyst («næringskyst») som i Noreg berre finst på nordvestlandet og i Troms og Finnmark.
- Halvøya har ein stor høgdegradient som i store delar går upåverka av menneskelege inngrep frå fjord til fjell (0-889 meter)
- Underrepresenterte naturtypar som er funne eller truleg er å finne i området: **Edellauskog, regnskog**, sørvendte berg og rasmark, **nordvendte kystberg og blokkmark, kystmyr, seminaturleg eng** (raudt: stor mangel).
- Spesiell geologi: Sandstein og konglomerat frå devontida (350-400 millionar år sidan).
- Kulturminne: Mange spor etter busetnad frå eldre og yngre steinalder, eldre jernalder, vikingtid og middelalder.

Kvifor vern av Hornelen?

Stortingsmelding 14 (2015-16) *Natur for livet*

Supplerande vern; nasjonal plan for å bøte på manglane i eksisterande naturvernområde (regionar, landskap og naturtypar som er dårleg representerte)

- **Ei sjeldan blanding av varmekrevjande artar og fjellartar**: Dei brå høgde-, varme-, og næringsgradientane gjer at det innanfor et relativt lite område er funne **edellauvskogsartar** som marsipankremle, liljekonvall og myske, **strandplantar** som strandsmelle, **fjellplantar** som fjellsmelle og bergfrue, **kulturengplantar** som småengkall og den raudlista orkidéeen **kvitkurle**, og ein del **kalkindikatorar** som vill-lin og gulsildre.
- **Raudlista artar**: På berg er dei raudlista lavartane **randprikklav** (sårbar, VU) og **kystblåfjelllav** (NT) funne, mens **villapal** (VU) er funne nede mot fjorden saman med **kvitkurle** (NT). I dei vestvende skråningane mot Berlepollen var botanikarar på besøk allereie for over 100 år sidan og fann mosar som no er raudlista, som **øygardsmose** (NT), **praktdraugmose** (NT) og **flaumose** (NT). I same område er det også funne **purpurlyng** (NT) og **kjeldegras** (NT).

Vil bruksrettar knytt til skogteigar og strandlinja i Storelia/Berlestranda bli som før?

- Eit gammalt kulturlandskap der det har vore drive lett skogdrift, utmarksbeite, uttak av tjærerøter, jakt og fiske i fleire hundre år. I dag blir arealet hovudsakleg brukt til jakt.
- Ynskjer at skogteigane langs Berlestranda skal vere urørt av verneplan, og at det er fri tilkomst til strandlinja.
- Ynskjer at grensene for verneområdet vert flytte opp ovanfor skogteigane, slik at strandsona og skogen framleis er tilgjengeleg som ordinær utmark. Det kan vere naturleg å tenkje at vernegrensa for ein mogleg nasjonalpark mot sør enten føl yttergrensene for skogteigane, eller at den føl den geologiske grensa for dei devonske avsetjingane.

- Nasjonalparkstatus vil ikkje påverke rettार til jakt og fiske.
- Det blir ikkje restriksjonar på ferdsel til fots, med mindre den er av eit slikt omfang at den kan skade naturmiljøet (og berre i avgrensa areal).
- Det sørvendte skogområdet er ein viktig del av forslaget om Hornelen som kandidatområde til å bli nasjonalpark. Det er truleg der det største artsmangfaldet finst, og saman med den fuktige og kjøligare lia på nordsida med heilt andre livsvilkår, gjer dei Hornelen-halvøya til eit variasjonsrikt område med store kontrastar (nord/sør og frå fjøre til fjell).
- Må avklare den naturfaglege verdien av skogen, kva bruksmåtar og bruksrettar ein meiner kan bli påverka, og finne ut om desse er i konflikt med eit eventuelt vern.

Vil eit vern kunne gjere noko med problema knytt til ferdsel?

- Nokre eigedomar er prega av dagens ferdsel, og blir delvis brukt som utedo. Gjerde blir trakka ned. Vern vil kunne føre til auka turisme og aukande problem knytt til ferdsel.
- Kommunen kan neppe garantere å setje opp sanitæranlegg og utvida parkering.

- Nasjonalparkstatus vil gi tilgang til forvaltingsmidlar som m.a. kan brukast til å lage toalett og parkeringsplassar.
- Forvaltingsmidlar kan også brukast til å lage tydelege startpunkt og stiar der dei er til minst ulempe for grunneigarane, og å sette opp informasjon til besøkande.
- Det er ikkje kommunen, men verneområdestyret som får tildelt slike midlar. Dette skjer årleg, etter innmelding av behov til Miljødirektoratet.
- Det kan leggjast inn i verneforskrifta at det skal vere mogleg å legge om eller fjerne stiar.
- Organisert ferdsel i større omfang kan regulerast i verneforskrift og forvaltingsplan *dersom den kan føre til skade på naturmiljøet*, inkl. forstyrning av dyreliv (20-30 personar, arrangert/kunngjort, felles frammøte, gjentakande hending...).

Vil ein nasjonalpark gjere det meir omstendeleg å bruke området for grunneigarar og andre?

- Fryktar ytterlegare byråkratisering i samband med bruk av eigen grunn.
- Må forhalde seg til verneforskrifta i tillegg til det ein må søke kommunen om etter anna lovverk.
- Kan eit verneområdestyre overkøyre grunneigarane sine rettar dersom det skal gjerast tiltak (t.d. stiar?)

- Det vil bli eit ekstra ledd i forvaltinga, i form av eit verneområdestyre.
- Ein verneområdeforvaltar fungerer som mellomledd mellom brukarane og styret. Enkle saker kjem ofte igjen årleg, og kan delegerast til forvaltaren. Blir godt kjent med brukarane og problemstillingane i området, og kan derfor behandle saker raskt. Der det trengst løyve, kan slike bli gitt for fleire år om gongen.
- Søknad om tiltak kan sendast til kommunen og verneområdestyret samtidig.
- I verneområde på privat grunn må ein som elles ha løyve frå grunneigarane for å setje i verk tiltak som krev løyve frå plan- og bygningslova (bygging, massetak, arealinngrep generelt) og/eller motorferdsellova.

Kan ein nasjonalpark stengast for allmenn ferdsel?

- Viser spesielt til forslaget om å stenge via ferraten for anna enn ferdsel med førar.

- «Ferdsl til fots kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster» (§ 35 i naturmangfaldlova).
- Den nedre delen av via ferrataen kan det vere aktuelt å ta ut av nasjonalparken på grunn av inngrepa som er gjort der, men dette vil bli vurdert nærare.

Kan delar av Frøysjøen bli inkludert i ein nasjonalpark?

- Hornelen-halvøya ligg i eit område som trass i få inngrep og store landskapsverdiar er under press frå oppdrettsindustri, energiselskap og gruvedrift. Dersom vern, bør det også gjelde i sjøen.

- Jo, ein eventuell Hornelen nasjonalpark kan også inkludere sjøområde. Det finst nasjonalparkar som femnar om sjøområde, sjølv om det ikkje er vanleg (få nasjonalparkar langs kysten): Ytre Hvaler NP, Færder NP, Jomfruland NP, Raet NP, Lofotodden NP
- Det kan t.d. vere aktuelt å inkludere fjellsidene frå toppen og ned til botnen der den flatar ut på om lag 300 m djup mot vest og sør (*verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster...*).
- Ifølgje miljødirektoratet kan dette vere aktuelt dersom det er ønske om det lokalt.
- Motorisert og annan ferdsel på sjøen blir ikkje påverka. Vernet vil i hovudsak gjelde sjøbotnen (t.d. dumping av massar, opplagsankring) og tiltak som påverker landskapet (t.d. akvakulturanlegg, bøyer).

Jakt

- Er det slik at arter som er jaktbare etter viltloven kan jaktes på?
- Kan det benyttes helikopter under jakt/vedlikehold av sel på fjellet?
- I dag må kommunen gi landingsløyve, noe som kan være vanskelig å få, men blir dette enklere i en nasjonalpark?

- Jakt etter regelverket i viltlova er tillate i alle norske nasjonalparker, men det finst nokre der delområde er stengt for jakt (Øvre Dividal NP) eller der det berre er lov å jakte elg (Gutulia NP).
- I dei fleste nasjonalparker er det opning for å gi løyve til helikoptertransport av materialar til vedlikehald av bygningar. I nokre nasjonalparker er det også opning for å transportere ut felt storvilt (Hardangervidda NP, Folgefonna NP). Dersom det er ønske om dette, og det kjem inn i verneforskrifta, vil det fungere som ei retningslinje. Men dette er noko ein kan gi løyve til, ikkje noko ein *skal* gi løyve til. Dersom helikoptertrafikk i jakttida blir ei belastning, må verneområdestyret vurdere avslag eller ei meir restriktiv linje.

Skog og jordbruk

- Kan ein sage ved kvar som helst, eller ta ut skog? Kan det plantast ut ny skog?
- Kan det bli sett opp gjerde der det ikkje står gjerde i dag?
- Kan ein ta ut grus og stein til eige bruk?
- Vil det bli gitt erstatning for vern av skog?

- Uttak av ved kan skje rundt stølane, til bruk på staden (retningslinjer kan bli gitt i forvaltingsplan). Skogsdrift kan ikkje skje inne i ein nasjonalpark, og det kan ikkje plantast ut ny skog. Uttak av skog i form av plukkhogst kan diskuterast dersom det er spesielle behov.
- Nye gjerde kan bli sett opp etter søknad. Eksisterande gjerde og andre anlegg (bruer, kloppar, saltstein) kan vedlikehaldast utan søknad. Motorferdsel må det søkast om, med unntak for uttransport av sjuke beitedyr.
- Uttak av grus og stein er normalt ikkje lov, her må behov og løysoingar diskuterast.
- Skog i verneområde blir erstatta etter praksis for frivillig skogvern, dvs. at det skal løne seg å verne skogen framfor å ta den ut. Skogeigarorganisasjonane står for takst.

LNF (landbruks-, natur- og friluftsområde)
eller nasjonalpark

- ei oppsummering av praktiske skilnader i forvaltninga

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningslova)

§ 11-7. Arealformål i kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel skal i nødvendig utstrekning vise arealformål som er angitt i nr. 1 til 6. Hovedformålene kan etter behov inndeles i angitte underformål.

Arealformål:

1. Bebyggelse og anlegg.
Underformål: Boligbebyggelse, fritidsbebyggelse, sentrumsformål, kjøpesenter, forretninger, bebyggelse for offentlig eller privat tjenesteyting, fritids- og turistformål, råstoffutvinning, næringsbebyggelse, idrettsanlegg, andre typer anlegg, uteoppholdsarealer, grav- og urnelunder.
2. Samferdselsanlegg og teknisk infrastruktur.
Underformål: Veg, bane, lufthavn, havn, hovednett for sykkel, kollektivnett, kollektivknutepunkt, parkeringsplasser, traseer for teknisk infrastruktur.
3. Grønnstruktur.
Underformål: Naturområder, turdrag, friområder og parker.
4. Forsvaret.
Underformål: Ulike typer militære formål.
5. Landbruks-, natur- og friluftformål samt reindrift.
Underformål:
 - a. Areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag,
 - b. Areal for spredt bolig-, fritids- eller næringsbebyggelse mv., jf. § 11-11 nr. 2.
6. Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone.
Underformål: Ferdsel, farleder, fiske, akvakultur, drikkevann, natur- og friluftsområder hver for seg eller i kombinasjon.

Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldlova) § 35

Som nasjonalpark kan vernes større naturområder som inneholder særegne eller representative økosystemer eller landskap og som er uten tyngre naturinngrep.

I nasjonalparker skal ingen varig påvirkning av naturmiljø eller kulturminner finne sted, med mindre slik påvirkning er en forutsetning for å ivareta verneformålet. Forskriften skal verne landskapet med planter, dyr, geologiske forekomster og kulturminner mot utbygging, anlegg, forurensning og annen aktivitet som kan skade formålet med vernet, og sikre en uforstyrret opplevelse av naturen. Ferdsel til fots i samsvar med friluftslovens regler er tillatt. Slik ferdsel kan bare begrenses eller forbys i avgrensede områder i en nasjonalpark, og bare dersom det er nødvendig for å bevare planter eller dyr, kulturminner eller geologiske forekomster.

Utkast til forvaltningsplan skal legges frem samtidig med vernevedtaket. Der det også er aktuelt med skjøtselsplan, skal den inngå i forvaltningsplanen.

	LNF-område	Nasjonalpark
Friluftsliv (fri ferdsel i utmark)	Ja	Ja
Jakt og fiske etter gjeldande lovverk	Ja	Ja
Vedlikehald og oppgradering av stiar, bruer o.a.	Ja	Ja
Ferdelsregulering, evt. forbod	I område med spesielle verneomsyn	Berre for å bevare spesielle førekomstar
Skogbruk, bygging av skogsvegar	Ja	Nei
Vedhogst til eigen bruk	Ja	Ja, på vilkår
Motorferdsel	Ja, til jordbruksformål (elles etter søknad)	Ja, etter søknad (husdyrhald, vedhogst, felt vilt...)
Kan grunneigar nekte tiltak på eigen grunn?	Ja	Ja

LNF-område

Nasjonalpark

Uttak av grus og stein til landbruksformål

Ja

Nei

Bygging av hytter til sal eller utleige

Nei

Nei

Nye bygningar i tilknytting til landbruk

Ja

Nei

Vedlikehald av eksisterande bygg og innretningar

Ja

Ja

Bygging av energianlegg (vasskraft, vindkraft)

Nei

Nei

Bygging av nye kraftlinjer

Ja

Nei

Forvaltingsmidlar

Nei

Ja

Nasjonalpark også i sjøen?

Døme på avgrensning i sjø (blå strek): Langs kanten av «fjellveggen» ned til der den endar på sjøbotnen

